DOI 10.47315/archives2020.323.072

УДК 94:656.8](477)«188/192»:930.253

Олексій Кузьмук

кандидат історичних наук,

завідувач сектору

відділу довідкового апарату та обліку документів,

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2649-4542>

УПРАВЛІННЯ КИЇВСЬКОГО ПОШТОВО-ТЕЛЕГРАФНОГО ОКРУГУ (огляд фонду 696 ЦДІАК України)

Анотація. Здійснено огляд документів маловідомого фонду 696, Київський поштово-телеграфний округ, що висвітлюють розвиток мережі пошти і телеграфу на теренах Волинської, Київської та Чернігівської губерній. Мета статті полягає в тому, щоб показати інформаційні можливості фонду, розкрити перспективні напрями досліджень документів. **Методика дослідження** спирається на загальнонаукові методи аналізу, історизму, порівняння та узагальнення. Також застосовано компаративний і структурний методи. **Наукова новизна.** Встановлено, що цей фонд, за виключенням справ, дотичних до будівництва київських головного поштамту та вокзалу, не використовувався істориками та краєзнавцями. Фонд містить документи про відкриття поштових відділень у різних населених пунктах названих губерній. У справах є звернення громад містечок і сіл із проханням про відкриття пошти і телеграфу, статистичні відомості, мапи, листування з різними установами про закупівлю устаткування, оренду і будівництво приміщень тощо. Окремі справи присвячені кінно-поштовим станціям, графікам руху поштових карет і поїздів, роботі з технічного обслуговування телеграфних стовпів та телеграфних і телефонних мереж. Поштово-телеграфні службовці забезпечували мобілізацію та зв'язок під час ведення бойових дій, пересилання кореспонденції з фронтів та виявлення шпигунів. У роки революції службовці забезпечували зв'язком усі політичні режими та воюючі армії. Збереглися справи про службу поштово-телеграфних службовців у лавах «вільного козацтва», їхню участь у боротьбі з більшовиками та повстанні проти гетьмана П. Скоропадського. **Перспективи подальших досліджень.** Детальніше вивчення документів фонду уможливить розширення інформації загалом про події Першої світової війни та Української революції; життя і побут населення у кінці XIX – на початку XX ст., умови праці, оплати, соціального забезпечення поштово-телеграфних службовців. У **висновках** констатується, що аналіз документів фонду дозволяє говорити про багатоплановість і різноманіття інформації про соціально-економічні зміни, що зумовлювали розвиток мережі пошти і телеграфу в регіоні.

Ключові слова: Перша світова війна; Українська революція; пошта; телеграф; мережа; ЦДІАК України.

У 1884 р. у Російській імперії було утворено Головне управління пошт і телеграфів, що входило в структуру Міністерства внутрішніх справ. Законом від 28 травня 1885 р. територію імперії було розділено на 11 поштово-телеграфних округів. Управління Київського поштово-телеграфного округу здійснювало обслуговування поштово-телеграфних установ Волинської, Київської, а з 1904 р. – Чернігівської губерній, займалося розбудовою мережі поштово-телеграфних закладів. З 1917 р. Управління Київського поштово-телеграфного округу підпорядковувалося Міністерству пошт і телеграфів Тимчасового уряду, а в роки Української революції – різним міністерствам Української Народної Республіки (УНР), Української Держави, Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР), Збройним силам Півдня Росії.

Діяльність Управління Київського поштово-телеграфного округу було припинено на підставі декрету РНК УСРР від 17 квітня 1919 р. Натомість створено Київське губернське поштово-телеграфне управління на чолі з комісаром, а також окремі Волинське (м. Житомир) і Чернігівське губернські управління.

У 1944 р. Ф. 696, Київський поштово-телеграфний округ було передано до ЦДІА УСРР у м. Києві з колишнього Київського обласного історичного архіву¹. Аналіз справ показав, що цей фонд, за виключенням документів, дотичних до будівництва київських головного поштамту та вокзалу, не використовувався істориками та краєзнавцями.

В українській історіографії утворення та діяльність поштово-телеграфних установ зазначеного періоду висвітлено, зокрема, у нарисах з історії української пошти², дослідженнях О. Федорченка³, С. Орехової⁴,

¹ ЦДІАК України (Центральний державний історичний архів України, м. Київ). Справа фонду № 696. Арк. 3.

² Від гінця до Інтернету: Нариси з історії української пошти / В. Мухін, В. Мороз, П. Дюков та ін. Київ: Аспект, 2002. 327 с.

³ Федорченко О. В. Політика кадрового забезпечення поштових і поштово-телеграфних установ Півдня України за Тимчасового уряду // Історичний архів. Наукові студії : зб. наук. праць. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. Вип. 5. С. 80–85; *Його ж.* Кадрова політика в державних осілих поштових і поштово-телеграфних установах Півдня України у 1914–1917 рр. // Інтелігенція і влада : громадсько-політ. наук. зб. Серія: Історія. Одеса: Астропринт, 2009. Вип. 16. С. 66–74. *Його ж.* Матеріальне становище поштово-телеграфних службовців наприкінці XIX – на початку XX ст. (за матеріалами Таврійської і Херсонської губерній) // Південний архів : зб. наук. праць. Історичні науки. Херсон: Вид-во ХДУ, 2010. Вип. XXXI–XXXII. С. 318–327.

⁴ Орехова С. Є. Ювілей поштових марок-грошей Української Народної республіки (особливості монетарної політики) // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філософія, культурологія, соціологія. 2015. Вип. 10. С. 129–140.

І. Міронової⁵, О. Юркової⁶. Тому введення у науковий обіг документів Ф. 696, Київський поштово-телеграфний округ збагатить джерельну базу дослідження розвитку поштового зв'язку України.

Мета статті полягає в тому, щоб показати інформаційні можливості цього фонду, розкрити перспективні напрями досліджень документів.

У Ф. 696 налічується 7 564 справи, в документах яких містяться відомості про діяльність пошти і телеграфу в населених пунктах Волинської, Київської та Чернігівської губерній. Фонд складається з 6-ти описів: оп. 1 – 907 справ (1894–1921); оп. 2 – 440 справ (1890–1921); оп. 3 – 283 справи (1841, 1850, 1869, 1898–1921); оп. 5 – 1 057 справ (1873–1921); оп. 6 – 160 справ (1873–1921), оп. 7 – 4 717 справ (1867–1921). Водночас варто зазначити, що описи 5 і 7 містять виключно особові справи працівників. Ці описи, в основному, сформовані за абеткою. Порядок був дещо порушений у пізніші часи існування і ліквідації Київського поштово-телеграфного округу та формування власне фонду. Особові справи включають метрики, заяви, фотокартки, медичні довідки, листування про вказану особу щодо просування сходами кар'єри, лікарняні довідки, довідки на отримання пенсії тощо. Майже усі вони стосуються поштарів, розсильних та дрібних чиновників.

Звернемося до джерельних можливостей цього насправді неймовірно цікавого фонду.

Циркуляри і накази начальника Київського поштово-телеграфного округу регламентували роботу поштових установ, правила доставки кореспонденції, порядок міжнародних поштових відправлень і обміну валюти, вилучення забороненої літератури тощо (Оп. 1. Спр. 121; Оп. 2. Спр. 263, 264; Оп. 3. Спр. 12а, 16, 19).

Варто відзначити документи про формування поштово-телеграфної та телефонної мережі у зазначених губерніях: відкриття поштових установ у різних населених пунктах (Оп. 1. Спр. 306, 390–421, 443–471, 676–702); оренду та ремонт будинків для поштових установ (Оп. 1. Спр. 516–609); перетворення поштових відділень на поштово-телеграфні, прокладання телеграфних мереж і дротів (Оп. 2. Спр. 15, 16, 22–32, 126–129, 137); встановлення поштових скриньок, відкриття ощадних кас при поштово-телеграфних відділеннях і здійснення поштових операцій при волосних правліннях (Оп. 1. Спр. 257, 258; Оп. 3. Спр. 106, 123; Оп. 6. Спр. 48) у межах Волинської, Київської, Чернігівської губерній і особливо у м. Києві (Оп. 1. Спр. 68, 157а, 218, 220, 234, 306). Цікавою є справа про відкриття пошти в університеті Св. Володимира

⁵ Міронова І. С. Службовці поштового зв'язку в Українській революції 1917–1921 рр. // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. 2017. Вип. 48. С. 125–128.

⁶ Юркова О. Центральна Рада. Як через телеграф російська революція докотилась до України. URL: <http://www.dsnews> (дата звернення: 06.04.2020).

(Оп. 1. Спр. 237). У цих справах зазвичай містяться заяви громад із проханням про відкриття пошти у населеному пункті, рішення сільських сходів, плани та контракти на оренду для приміщень поштових відділень, листування про постачання обладнання, меблів, телеграфних апаратів Юза, Бодо і Морзе (Оп. 2. Спр. 57, 58). Саме в цих справах можна знайти багато красномовної інформації, адже вони містять списки підписантів, землевласників, описують стан інфраструктури та економіки населених пунктів. **Додаток № 1** містить перелік планів сіл та містечок, які збереглися у справах.

Документи відображають процеси організації господарства, закупівлю витратних матеріалів і забезпечення меблями поштово-телеграфних відділень, проведення електричного освітлення та сигналізації, заготівлі стовпів, залучення до цих робіт підрядників та постачальників (Оп. 2. Спр. 100, 101); постачання фарфорових виробів (Оп. 2. Спр. 113, 203); етапи проведення телефонного зв'язку у Білій Церкві, Бородянці, Житомирі, Києві, Ніжині, Чернігові та інших містах (Оп. 2. Спр. 41; Оп. 3. Спр. 100; Оп. 6. Спр. 8, 9, 14, 60, 99–105, 117, 118).

Документи також демонструють постійне розширення поштово-телеграфної мережі в зв'язку з економічним розвитком краю, включенням приватних залізниць до поштової мережі та залученням їх до перевезення пошти, а з 1914 р. – для забезпечення Російської армії в роки Великої Європейської (Першої світової) війни (Оп. 1. Спр. 509–511, 666).

У справах висвітлено заходи з поліпшення графіків перевезення пошти кінними, залізницями, автомобілями та пароплавами, адже в зв'язку з розвитком залізниць і нових шосейних доріг відкривалися і зачинялися поштові установи, а для перевезення кореспонденції укладалися угоди з підрядниками, які утримували кінні поштові станції. Документи ревізій свідчать про специфіку та ефективність їхньої діяльності (Оп. 1. Спр. 341–362, 472–482).

Окрему увагу слід звернути на справи про будівництво пошти на Хрещатику у 1915–1916 рр. (Оп. 3. Спр. 83–92; Оп. 6. Спр. 50, 51) та привокзального відділення у 1915 р. (Оп. 3. Спр. 94–99, 103). Ці справи досить популярні серед дослідників і містять плани, кошториси, кресленики, звіти тощо.

У справах про будівництво нових приміщень та поліпшення роботи пошти збереглися цікаві оголошення початку ХХ ст., що рекламували нові будівельні матеріали, цеглу, фарбу, фарфорові вироби, водяні лічильники, автомобілі фірми «Сіменс», шафи, пральні машини та пирососи, телефони, які закуповувалися для поштово-телеграфного відомства (Оп. 3. Спр. 60, 86, 87, 91, 96, 98, 101).

Як уже згадувалося вище, у 2-х описах фонду зберігаються особові справи поштово-телеграфних працівників, яких на 1917 р. у межах 3-х губерній налічувалося близько 25 тис. Кадрова політика Управління

представлена штатними розписами службовців, різноманітною кадровою документацією (Оп. 1. Спр. 142, 143, 155, 232), відомостями про забезпечення службовців квартирами, пенсіями, зимовим одягом, їдальнями, а також виплатами добових стражникам за охорону (Оп. 1. Спр. 142, 143, 155, 232, 675), інформацією про відкриття курсів іноземних мов.

Значна частина документів висвітлює події, пов'язані з ходом Великої Європейської війни. У фонді містяться циркуляри, які регламентували роботу пошти для військових потреб: перевезення вантажів, кореспонденції; проведення мобілізації; боротьби зі шпигунами; залучення поштово-телеграфних службовців для обслуговування діючої армії (Оп. 1. Спр. 373–378, 383–385, 424–431, 439–442, 657–659); організація евакуації майна із зони воєнних дій; проведення ремонтів мереж, пошкоджених під час війни (Оп. 2. Спр. 124, 126–129, 217–236, 291–322, 377–402).

Звичайно ж, не оминають документи і бурхливих подій Української революції 1917–1921 рр. Окремі документи цього часу вже були опубліковані⁷. Справи відображають процес створення комітетів поштово-телеграфних службовців після Лютневої революції в Петрограді (Оп. 3. Спр. 17, 18). Зберігаються справи про службу поштово-телеграфних працівників у лавах «вільного козацтва», їхню участь у боротьбі з більшовиками та повстанні проти гетьмана П. Скоропадського (Оп. 1. Спр. 878). У додатку № 2 вміщено список працівників, які служили добровільно або були мобілізовані до різних армій⁸. Є документи про поштове обслуговування Армії УНР, гетьмана П. Скоропадського, німецьких військ, Директорії та Червоної армії. Поштово-телеграфні службовці забезпечували зв'язком усі режими, пересилали посилки і газети через фронти, обмінювали валюту і гроші. Цікавими є матеріали про українізацію відомства, запровадження тримісячних курсів українознавства, пристосування телеграфних апаратів для передавання телеграм українською мовою, а згодом, за більшовиків та Збройних Сил Півдня Росії, – нова русифікація поштово-телеграфного діловодства (Оп. 1. Спр. 737, 738, 741, 745, 751–755, 856, 857, 866, 868, 878).

Обіжники Тимчасового уряду, УНР, Української Держави, УСРР та Збройних Сил Півдня Росії регулювали роботу і матеріальне забезпечення поштових працівників, змінювали час (більшовики), а денікінці змінювали і час, і поверталися до старого стилю. Цікаво спостерігати, коли в одній справі підшиті розпорядження усіх урядів, які відмінюють

⁷ Кузьмук О. С. Документи до історії Української революції 1917–1921 років із фонду Управління Київського поштово-телеграфного округу ЦДІАК України // Архіви України. 2017. № 2. С. 20–38.

⁸ Список далеко не повний, адже складений на підставі документів особових справ поштово-телеграфних службовців. Окремі списки, посвідчення, довідки містяться також у різних справах фонду.

накази попередників (Оп. 2. Спр. 261–265, 359–361; Оп. 3. Спр. 19, 22, 33, 66; Оп. 6. Спр. 128).

Отже, Ф. 696 є незаслужено «забутим» дослідниками і науковцями. Без цього фонду неможливо досліджувати епоху прогресу, епоху «заліза та пари» на теренах України. Аналіз матеріалів фонду дозволяє говорити про багатоплановість і різноманіття інформації про соціально-економічні зміни, що зумовлювали розвиток мережі пошти і телеграфу в регіоні. Документи Київського поштово-телеграфного округу дозволяють поглянути на події Першої світової війни та Української революції з точки зору технічного забезпечення зв'язку в екстремальних умовах.

Додаток 1

**Список населених пунктів,
плани яких містяться у справах фонду 696**

м-ко Славута Ізяславського пов. Волинської губ. (Оп. 1. Спр. 253)
с. Трипілля Київського пов. і губ. (Оп. 1. Спр. 339)
с. Дептівка Конотопського повіту Чернігівської губ. (Оп. 1. Спр. 396)
м-ко Моринці Звенигородського пов. Київської губ. (Оп. 1. Спр. 483)
с. Македони Канівського пов. Київської губ. (Оп. 1. Спр. 484)
м-ко Носівка Ніжинського пов. Чернігівської губ. (Оп. 1. Спр. 548)
с. Сваром'я Остерського пов. Чернігівської губ. (Оп. 1. Спр. 553)
с. Кузьмина Гребля Уманського пов. Київської губ. (Оп. 1. Спр. 594)
с. Стави Київського пов. і губ. (Оп. 1. Спр. 602)
м-ко Василів Васильківського пов. Київської губ. (Оп. 1. Спр. 606)
м-ко Канів Канівського пов. Київської губ. (Оп. 1. Спр. 663. Арк. 356)
с. Білилівка Бердичівського пов. Київської губ. (Оп. 1. Спр. 711)
м-ко Любеч Городнянського пов. Чернігівської губ. (Оп. 2. Спр. 4)
м-ко Стеблів Канівського пов. Київської губ. (Оп. 2. Спр. 25)
м-ко Корсунь Канівського пов. Київської губ. (Оп. 2. Спр. 25)
м. Володимир-Волинський Волинської губ. (план вокзалу) (Оп. 2. Спр. 50)
м-ко Веркіївка Ніжинського пов. Чернігівської губ. (Оп. 2. Спр. 130)
м-ко Бородянка Київського пов. і губ. (план маєтностей Шембека) (Оп. 6. Спр. 9)
м-ко Богуслав Канівського пов. Київської губ. (Оп. 6. Спр. 139)

Додаток 2

**Списки
поштово-телеграфних службовців, які перебували:**

у лавах «вільного козацтва», військ УНР та Директорії

Бортник Яків Каленикович (Оп. 7, Спр. 175).
Ботвиновський Олексій Кирилович (Оп. 7. Спр. 326)
Бутенко Федір Ілліч (Оп. 7. Спр. 240)
Вознюк Олександр Дмитрович (Оп. 7. Спр. 513)
Гончар-Гончарук Флор Леонтійович (Оп. 7. Спр. 4492)
Грабарев Микола Тихонович (Оп. 7. Спр. 700)

Іванченко Феодосій Андрійович (Оп. 7. Спр. 1330)
Кожушко Хома Федорович (Оп. 7. Спр. 4651)
Куликовський Антон Іванович (Оп. 7. Спр. 1794)
Лебедь Антон Арсенійович (Оп. 7. Спр. 4605)
Маліщук Петро (Оп. 7. Спр. 2357а)
Маслов Терентій Данилович (Оп. 7. Спр. 2259)
Матвійчук Іван Васильович (Оп. 7. Спр. 2138)
Мевша Артем Пилипович (Оп. 7. Спр. 2379)
Можаровський Василь Якимович (Оп. 7. Спр. 2349)
Науменко Михайло Федорович (Оп. 7. Спр. 2517)
Павличенко Степан Кирилович (Оп. 7. Спр. 2957)
Палій Яків Демидович (Оп. 7. Спр. 3092)
Пастернак Павло Іванович (Оп. 7. Спр. 2970)
Пасюк Володимир Карлович (Оп. 7. Спр. 3001)
Перлов Іван Микитович (Оп. 7. Спр. 3022)
Петров Іван Григорович (Оп. 7. Спр. 2760)
Петрук Тихон Лаврентійович (Оп. 7. Спр. 3000)
Пилипчук Прокіп Корнилійович (Оп. 7. Спр. 2894)
Подзєга Демид Іванович (Оп. 7. Спр. 2974)
Полончук Іван Михайлович (Оп. 7. Спр. 3163)
Поляк Гнат Йосипович (Оп. 7. Спр. 2728)
Поляков Іван Опанасович (Оп. 7. Спр. 2972)
Радзивілл Артемій Корнилійович (Оп. 7. Спр. 3278)
Реп'ях Кузьма Іванович (Оп. 7. Спр. 3249)
Рижков Іван Михайлович (Оп. 7. Спр. 3243)
Рижук Іван Гнатович (Оп. 7. Спр. 3283)
Сачев Василь Петрович (Оп. 7. Спр. 3436)
Свідерський Іван Васильович (Оп. 7. Спр. 3526)
Скоропад Купріян Григорович (Оп. 7. Спр. 3338)
Тимошевський Микола Якович (Оп. 7. Спр. 3811)
Тищенко Володимир Степанович (Оп. 7. Спр. 3778)
Тітов Борис Опанасович (Оп. 7. Спр. 3862)
Ульченко Юхим Гордійович (Оп. 7. Спр. 3871)
Філон Гнат Васильович (Оп. 7. Спр. 3918)
Хлистун Антон Іванович (Оп. 7. Спр. 4003)
Холява Семен Семенович (Оп. 7. Спр. 4000)
Чуй Андрій Дмитрович (Оп. 7. Спр. 4124)
Юнкевич Володимир Володимирович (Оп. 7. Спр. 4340)

у Червоній армії

Перчиков Олексій Захарович (Оп. 7. Спр. 2954)
Підлісний Флор Лаврентійович (Оп. 7. Спр. 2958)
Познаковський Антон Олександрович (Оп. 7. Спр. 2881)
Рожко Степан Сильвестрович (Оп. 7. Спр. 3225)
Цивун Андрій Тихонович (Оп. 7. Спр. 4021)
Шамрай Федір Григорович (Оп. 7. Спр. 4292)
Шкодін (Хожай) Йосип Степанович (Оп. 7. Спр. 4299)

у Війську Гетьмана та Південній армії

Пальчевський Микола Миколайович (Оп. 7. Спр. 2817)

Пашенко Федір Прокопович (Оп. 7. Спр. 2796)

Правдюк Григорій Захарович (Оп. 7. Спр. 2795)

Пуськов Петро Іванович (Оп. 7. Спр. 2800)

Якубенко Степан Максимович (Оп. 7. Спр. 4426)

у Добровольчій армії

Виштал Андрій Сергійович (Оп. 7. Спр. 618).

План місцевості між слободою Радул та містечком Любеч Чернігівської губернії.
1894 р. ЦДІАК України. Ф. 696. Оп. 2. Спр. 4. Арк. 5а.

План села Кузьмина Гребля Уманського повіту Київської губернії. 1915 р.
ЦДІАК України. Ф. 696. Оп. 1. Спр. 594. Арк. 10.

План поштового відділення у селі Кузьмина Гребля Уманського повіту Київської губернії. 1915 р.
ЦДІАК України. Ф. 696. Оп. 1. Спр. 594. Арк. 21.

Протокол зборів громади Кузьминської волості Уманського повіту Київської губернії про оренду приміщення для поштового відділення. 25 квітня 1920 р. ЦДІАК України. Ф. 696. Оп. 1. Спр. 594. Арк. 36.

Aus Industrie und Technik.

1. Vorderansicht eines Daimler-Benz 614 P.S.

Das Automobilwerk der Siemens-Schuckert Werke.

Seitdem es gelungen war, gewisse Abweichungen der Bauweise zu beseitigen, ist die Automobilindustrie in der Lage, ein Automobil zu bauen, das nicht nur in der Konstruktion, sondern auch in der Ausführung der Einzelteile derart ist, dass es sich als ein Ganzes betrachten lässt. Die Siemens-Schuckert Werke in Berlin haben sich diesem Ziel mit besonderer Eifer verschrieben. In der Fabrikation der Automobile wird die Arbeit in der Regel von der Werkstatt der Einzelteile bis zum Zusammenbau der fertigen Fahrzeuge durchgeführt. Die Siemens-Schuckert Werke haben sich diesem Ziel mit besonderer Eifer verschrieben. In der Fabrikation der Automobile wird die Arbeit in der Regel von der Werkstatt der Einzelteile bis zum Zusammenbau der fertigen Fahrzeuge durchgeführt.

2. Chassis eines Daimler-Benz 614 P.S.

3. Gruppe von drei Daimler-Benz 614 P.S.

4. Die Montagehalle.

St. 3482. 4. November 1909. Württembergische Zeitung. 917

1. Die Chassis.

2. Die Chassis.

3. Die Chassis.

4. Chassis eines Daimler-Benz 614 P.S.

5. Vorderansicht eines Daimler-Benz 614 P.S.

6. Die Chassis.

St. 3482. 4. November 1909. Württembergische Zeitung. 918

1. Die Chassis.

2. Die Chassis.

3. Die Chassis.

4. Chassis eines Daimler-Benz 614 P.S.

5. Vorderansicht eines Daimler-Benz 614 P.S.

6. Die Chassis.

Рекламний проспект
автомобілів «Сіменс»,
пропонованих
для закупівлі
Київським
поштово-телеграфним
округом.
1912 р.
ЦДІАК України.
Ф. 696. Оп. 1. Спр. 228.
Арк. 1,2,3.

Реклама лічильників води, пропонованих для закупівлі
Київським поштово-телеграфним округом. 1912 р.
ЦДІАК України. Ф. 696. Оп. 6. Спр. 51. Арк. 276.

REFERENCES

1. Fedorchenko, O. V. (2009). Kadrova polityka v derzhavnyh osilyh poshtovyh i poshtovo-telehrafnyh ustanovah Pivdnya Ukrayiny u 1914–1917 rokah [Personnel policy in state resident postal and telegraphic institutions of Southern Ukraine in 1914–1917]. *Intelihenciya i vlada: hromadsko-politychnyj naukovyj zbirnyk. Seriya: Istoriya*, 16, 66–74. [in Ukrainian].
2. Fedorchenko, O. V. (2010). Materialne stanovyshhe poshtovo-telehrafnyh sluzhbovciv naprykinci XIX – na pochatku XX stolit (za materialamy Tavrijskoyi i Khersonskoyi hubernij) [State of postal and telegraphic employees' finances at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century (according to the

materials of the Taurida and Kherson Governorates)]. *Pivdennyj arkhiv: zbirnyk naukovykh prac. Istorychni nauky*, XXXI–XXXII, 318–327. [in Ukrainian].

3. Fedorchenko, O. V. (2009). Polityka kadrovoho zabezpechennya poshtovyh i poshtovo-telehrafnyh ustanov Pivdnya Ukrainy za Tymchasovoho uryadu [Staffing policy of postal and telegraphic institutions of Southern Ukraine during the rule of the Russian Provisional Government]. *Istorychnyj arkhiv. Naukovi studiyi: zbirnyk naukovykh prac*, 5, 80–85. [in Ukrainian].

4. Kuzmuk, O. S. (2017). Dokumenty do istoriyi Ukrainskoyi revoliuciyi 1917–1921 rokiv iz fondu Upravlinnya Kyivskoho poshtovo-telehrafnoho okruhu CDIAK Ukrainy [Documents regarding the history of the Ukrainian War of Independence of 1917–1921 from the Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv fond materials of Kyiv Postal and Telegraphic District Administration]. *Arkhivy Ukrainy*, 2, 20–38. [in Ukrainian].

5. Mironova, I. S. (2017). Sluzhbovci poshtovoho zvyazku v Ukrainskij revoliuciyi 1917–1921 rokiv [Postal communications staff during the Ukrainian War of Independence of 1917–1921]. *Naukovi praci istorychnoho fakultetu Zaporizkoho nacionalnoho universytetu*, 48, 125–128. [in Ukrainian].

6. Muhin, V., Moroz, V., Dyukov, P. et al (Comps.) (2002). *Vid hincya do Internetu: Narysy z istoriyi ukrainskoyi poshty* [From courier to the Internet: Analytical review on the history of Ukrainian postal services]. Kyiv: Aspekt. [in Ukrainian].

7. Orehova, S. Ye. (2015). Yuvilej poshtovyh marok-hroshej Ukrainskoyi Narodnoyi Respubliky (osoblyvosti monetarnoyi polityky) [Anniversary of the Ukrainian People's Republic currency stamps (monetary policy peculiarities)]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Filosofiya, kulturolohiya, sociolohiya*, 10, 129–140. [in Ukrainian].

8. Yurkova, O. (n. d.). Centralna Rada. Yak cherez telehraf rosijska revoliuciya dokotylas do Ukrainy [The Central Council of Ukraine. How the Russian revolution reached Ukraine through telegraph]. Retrieved from <http://www.dsnews> [in Ukrainian].

Oleksij Kuzmuk

Candidate of historical sciences,
Head of the Sector of the Department
of Reference Apparatus and Document Accounting,
Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2649-4542>

DEPARTMENT OF KYIV POSTAL AND TELEGRAPH DISTRICT (696 FOND OF THE CENTRAL STATE HISTORICAL ARCHIVES OF UKRAINE IN KYIV REVIEW)

Abstract. There is given the review of the little-known 696 Fond, Kyiv Post and Telegraph District, that contains documents dedicated to the development of the postal network and telegraph in the territories of Kyiv, Volyn and Chernihiv provinces. **The purpose of the article** is to show the information capabilities of the

fond, to reveal promising areas of research documents. **The research methodology** is based on common scientific methods of analysis, historicism, comparison and generalization. Comparative and structural methods have also been applied. **Scientific novelty.** It was found out that this fond, with the exception of cases related to the construction of the Kyiv main post office and railway station, was not used by historians and local history scientists. The fond contains documents on the opening of post offices in various settlements of these provinces, as well as appeals from the communities of towns and villages with a request to open a post office and telegraph, statistical information, maps, correspondence with various institutions on the purchase of equipment, rent and construction of premises, etc. Some cases are devoted to horse post offices, schedules of mail carriages and trains, maintenance of telegraph poles and telegraph and telephone networks. The fond stores documents for local history, as well as the events of the First World War and the Ukrainian Revolution. Post and telegraph officials provided mobilization and communications during hostilities, forwarded correspondence from the front, and spy detection. During the Revolution, officials provided communications to all political regimes and warring armies. Cases of the service of post and telegraph officers in the ranks of the «free Cossacks», their participation in the struggle against the Bolsheviks and the uprising against Hetman P. Skoropadsky have been preserved. **Prospects for further research.** A more detailed study of the fond's documents will make it possible to expand information in general about the events of the First World War and the Ukrainian Revolution; everyday life of the population in the late 19 – early 20 centuries., working conditions, payment, social security of postal and telegraph employees. **The conclusions** state that the analysis of the fond's documents allows us to talk about the diversity of socio-economic changes that led to develop the post and telegraph network in the region.

Key words: First World War; Ukrainian revolution; post; telegraph; network; Central State Historical Archives of Ukraine in Kyiv.